

Postbus 242
2130 AE Hoofddorp
T (088) 496 04 21
E info@cea.nl
I www.cea.nl

Datum binnenkomst : 14 februari 2025 Referentie : 25/ICEA/02960 Telefoon : (088) 496 04 21
Bijlage(n) : Behandelaar : Coen Bongers E-mail : info@cea.nl

Onderwerp   **Reactie Rijksuniversiteit Groningen - Consultatieformulier uitgangspunten raamwerk**

Let op

Het consultatieformulier bestaat uit vijf onderdelen. Ieder onderdeel verwijst naar de relevante paragraaf van [het consultatiedocument](#) en bevat de bijbehorende doelstellingen, uitgangspunten, consultatievragen en antwoordvelden. Houd hier rekening mee bij het lezen van deze reactie.

Onderdeel 1 van 5

Paragraaf 3.1

Eindtermen op basis van leeruitkomsten

Doelstellingen	A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze: <ol style="list-style-type: none"> 1. toekomstbestendig zijn; 4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.
Uitgangspunt	Het nieuwe raamwerk beschrijft de eindtermen op basis van leeruitkomsten met op strategisch niveau kaders voor het onderwijs- en toetsprogramma. Onderwijsinstellingen en RPO zijn aansluitend verantwoordelijk voor het opleidings- en toetsprogramma dat wil zeggen het ontwerp van leer- en lesdoelen en de onderwijs- en toetsvormen.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Welke kansen ziet u (bij het ontwerpen en invullen van het opleidings- en toetsprogramma) wanneer CEA de eindtermen beschrijft op basis van leeruitkomsten? 2. Welke belemmeringen ziet u (om dit te realiseren)?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Opleiding
Antwoorden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het beschrijven van de CEA-eindtermen op basis van leeruitkomsten levert de opleiding meer autonomie en ruimte op om naar eigen inzicht invulling te geven aan het curriculum. Dit geeft opleidingen ook meer flexibiliteit om in te spelen op de actualiteit, beroepsontwikkelingen en om eigen accenten te leggen. 2. Vanuit het postinitiële onderwijs is de invloed op het onderwijs in de bachelor/master (hierna: BAMA) beperkt, waardoor (te) specifieke eindtermen moeilijk (of geheel niet) al vóórafgaand aan de post-initiële fase ingebed kunnen worden in de opleiding.

Onderdeel 2 van 5

Paragraaf 3.2

Themagericht raamwerk

Doelstellingen	B. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze: <ol style="list-style-type: none"> 2. conceptuele vorming stimuleren (en het 'stapelen' van onderwerpen voorkomen); 3. aansluiten op de diverse werkpraktijk; 4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.
Uitgangspunt	Het nieuwe onderwijsraamwerk beschrijft de eindtermen themagericht.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Welke kansen ziet u als het gaat om een thematische insteek? 2. Welke belemmeringen ziet u als het gaat om een thematische insteek? 3. Voor welke (max 6) thema's zou u kiezen voor de oriëntatie Assurance en/of Accountancy-MKB?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Opleiding

Antwoorden

1. Een thematische insteek van leerdoelen impliceert een grote kans voor modernisering van het accountancy-onderwijs en daarmee ontstaan kansen om het onderwijs aantrekkelijker te maken voor onze studenten en mogelijk ook voor een groep zij-instromers voor wie op dit moment de opleiding minder snel in beeld komt.

Wij verwachten dat een curriculum op een fundament van thematisch onderwijs op termijn kan zorgen voor een betere aansluiting tussen academisch onderwijs en de belevingswereld van onze studenten (jonge beroepsbeoefenaren) en daarmee ook een hogere aantrekkelijkheid van de opleiding kan bewerkstelligen. Dit zou zich uiteindelijk kunnen vertalen naar hogere slagingspercentages omdat studenten naar verwachting thematisch georganiseerde theorie beter tot zich kunnen nemen.

2. Het zal niet voor alle opleidingen direct haalbaar zijn om het curriculum thematisch in te richten, zeker niet waar het gaat om het onderwijs in de BAMA.

3. Onze opleiding richt zich op de oriëntatie Assurance.

Daarvoor opperen wij de volgende thema's:

1. Auditkwaliteit, ethiek en gedrag

2. Praktische auditvaardigheden

3. Audit van niet-financiële informatie (waaronder ESG & sustainability)

4. Digitale transformatie in auditing, change management en het aanpassingsvermogen van de accountant

5. Good governance

Onderdeel 3 van 5

Paragraaf 3.3

Theorie en praktijk geïntegreerd in de eindtermen

Doelstellingen	<p>A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. aansluiten op de diverse werkpraktijk. <p>C. Eindtermen die de vormgeving van de accountantsopleiding zodanig stimuleren dat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. het leereffect voor studenten optimaal is; 2. dubbelingen voorkomen worden; 3. de administratieve last voor studenten verlaagd wordt; 4. de professionele ontwikkeling tot startbekwame accountant in een actieve leercultuur plaatsvindt.
Uitgangspunt	CEA wil de integratie van theorie en praktijk zoveel mogelijk stimuleren door de eindtermen geïntegreerd te beschrijven en in het raamwerk geen onderscheid te maken in eindtermen voor theorie en praktijk.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hoe kijkt u aan tegen de integratie van de eindtermen van theorie en praktijk? 2. Welke kansen ziet u daarin voor studenten, het onderwijs- en/of het werkveld? 3. Welke belemmeringen ziet u?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Opleiding
Antwoorden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wij zijn van mening dat de integratie van de eindtermen van theorie en praktijk door onze studenten positief zal worden ervaren. Op deze manier zal de theorie sneller gaan leven. Daarbij gaan wij ervan uit dat deze integratie alleen zal gelden voor het postinitiële onderwijs en niet (zal kunnen gelden) voor de BAMA.

2. Integratie impliceert waarschijnlijk voor de studenten simpelweg meer duidelijkheid over de eindtermen omdat het voor hen soms enigszins artificiële onderscheid tussen theorie en praktijk wat naar de achtergrond verdwijnt. Het zou idealiter ook moeten leiden tot een snellere doorlooptijd omdat dubbelingen kunnen worden vermeden.

Als onderwijsinstelling streven wij al sinds jaar en dag naar de integratie van enerzijds hoogwaardig academisch onderwijs en anderzijds naar het bijbrengen van praktische competenties die onze studenten in hun dagelijkse werk als jonge beroepsbeoefenaar meteen kunnen toepassen. Omgekeerd komt er met de voorgestelde integratie ook de wisselwerking, waarbij de praktische ervaringen van studenten nog concreter dan voorheen ingebracht (moeten) kunnen worden in de meer theoretische cursussen.

Voor het werkveld denken wij dat integratie vooral kan zorgen voor meer duidelijkheid en ook tot een nog concretere finetuning van wat de dagelijkse praktijk vraagt aan kennis en kunde en dat wat de opleidingen in die context wel en niet kunnen leveren.

3. De integratie zoals voorzien zou kunnen leiden tot een hogere werkdruk voor studenten, die wat ons betreft vermeden dient te worden.

Het is voor opleidingen met een diverse studentenpopulatie ook erg lastig om een goede inschatting te maken van de feitelijke praktijkervaring van elke student en eveneens van welke specifieke praktijkervaring gevraagd wordt door hun respectievelijke werkgevers. Met andere woorden: de mogelijkheden van de opleidingen om deze aspecten te monitoren en regie te nemen in het aanbieden van een geïntegreerde opleiding moeten niet overschat worden.

<p>Doelstellingen</p>	<p>A. Eindtermen die zodanig zijn van opzet en inhoud dat ze:</p> <p>4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.</p> <p>B. Eindtermen die de vormgeving van de accountantsopleiding zodanig stimuleren dat:</p> <p>3. de administratieve last voor studenten verlaagd wordt.</p> <p>C. Eindtermen die qua normering zodanig ingestoken zijn dat:</p> <p>1. brede en diverse instroom (in de postinitiële fase) wordt gefaciliteerd;</p> <p>2. er aandacht is voor doorstroom, inclusief 'herintreders' qua studie.</p>
<p>Uitgangspunt</p>	<p>In het nieuwe raamwerk wordt de ECTS-norm per vakgebied losgelaten. Het beheersingsniveau omschrijft de kwalificaties bij afronding van de accountantsopleiding. Dit geeft de mate van complexiteit en zelfstandigheid aan waarop iemand de vereiste competenties moet behalen. De kwalificaties sluiten aan op het European Qualifications Framework (EQF) zoals dat in EU verband is opgesteld. Ook stelt CEA de eisen waaraan een student moet voldoen om de praktijkopleiding te mogen beginnen conform EQF. Voor de normen van de studielast en studieduur overweegt CEA verschillende mogelijkheden. Deze verschillen in hoeverre CEA opleidingen ruimte biedt om het opleidings- en toetsprogramma in te vullen en een beroep doet op de verantwoordelijkheid van de opleidingen om de kwaliteitsnorm te handhaven. In haar toezichtsrol beoordeelt CEA in hoeverre opleidingen de eindtermen realiseren en vaststellen dat een student deze heeft behaald.</p>
<p>Consultatievragen</p>	<p>1. Op welk niveau horen kwantitatieve en/of kwalitatieve normen thuis in de eindtermen? Bijvoorbeeld op themaniveau, op initieel- en/of eindniveau? En maakt u daarin onderscheid als</p>

Onderdeel 4 van 5

Paragraaf 3.4

Normering van de eindtermen

	<p>het gaat om type normering (studielast, studieduur, beheersingsniveau)?</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Acht u het noodzakelijk om normen op te nemen in de eindtermen voor studielast en studieduur? Wat zijn uw voornaamste overwegingen hierbij? 3. Welke kansen of belemmeringen ziet u bij de mogelijkheden (zie hieronder) die CEA moet meenemen in haar overweging?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Opleiding

Antwoord

4. Wij denken dat zowel kwantitatieve als kwalitatieve normering thuishoren op het totaal van de eindtermen als geheel (bijvoorbeeld uitgedrukt in ECTS voor de gehele postinitiële fase), maar niet noodzakelijkwijs op het niveau van een individuele cursus of eindterm.

Hierbij kunnen wij ons wel voorstellen dat er sprake is van dynamische bandbreedtes van een X aantal ECTS (bijvoorbeeld per thema of verspreid over kennisdomeinen) waarmee studenten een zekere flexibiliteit wordt geboden om binnen bepaalde domeinen meer of minder ECTS te vergaren, om zo hun theoretische opleiding in hele concrete zin ook beter te laten integreren met de dagelijkse praktijk in hun werkring – of bijvoorbeeld om de opleiding beter te laten aansluiten bij de genoten vooropleiding, wat weer ruimte creëert voor bredere instroom.

Wij zijn een groot voorstander van het verder verbreden (en daarmee vergroten) van de instroom en het aanspreken van herintreders. Willen wij als opleidingen het beroep bijstaan bij het effectiever werven van nieuwe jonge beroepsbeoefenaren, dan moeten de eindtermen een zekere intrinsieke flexibiliteit bezitten, waardoor meer dan voorheen maatwerk mogelijk wordt voor individuele studenten.

Om de vraag te kunnen beantwoorden wat een goede norm is qua studielast of -duur, moet je eerst weten wat de relatie is tussen onderwijstijd en "output" (i.e. de kwaliteit van de professional). Wij vragen ons af of zo'n inputgerichte benadering nog wel passend is binnen het voorgestelde model waarin sprake is van vergaande integratie van theorie en praktijk. Als denkoefening: een outputgericht model kijkt veel minder naar uren en/of ECTS, maar biedt (deel)toetsen aan zodat de student zelf het tempo kan bepalen en kennis- en vaardigheden flexibeler en individueler kunnen worden beoordeeld (vergelijkbaar met het rijexamen voor de auto – daar hebben we ook geen studienorm voor). Uiteraard kan je dat dan ook nog combineren met een ervaringsnorm. Voorbeeld van dat model is het CPA-examen met daarnaast een "minimum experience requirement" (dienstverband/klanturen bij een accountantskantoor).

Het lijkt ons noodzakelijk om omwille van implementeerbaarheid en voortgang eerst wel een baseline te formuleren daar waar het studielast en studieduur betreft voor de postinitiële opleiding als geheel.

Op die manier blijft er een zekere (minimale) onderlinge vergelijkbaarheid gehandhaafd tussen de diverse opleidingen, onder gelijktijdige handhaving van de grootste voordelen die de geconsulteerde CEA- herziening met zich meebrengt – die zoals gememoreerd liggen op het terrein van ruimte en autonomie van opleidingen, het kunnen leggen van accenten en het kunnen aanspreken van een bredere groep potentiële studenten. "Flexibiliteit met een ondergrens".

Evident zal dit ook de CEA nopen tot het adopteren van een nieuwe opzet van haar toezicht op de naleving van de eindtermen, die in de basis meer tailormade en outputgericht zal moeten worden ingestoken op het niveau van elke individuele opleiding.

	Mogelijkheden	Uw overwegingen:
	<p>Studielast theoretische opleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geen normering voor de studielast, • Een minimum ECTS-norm voor gehele accountantsopleiding of een (minimum) ECTS-norm enkel voor de postinitiële fase. 	<p>Wij denken dat zowel kwantitatieve als kwalitatieve normering thuishoren op zowel thema- als eindniveau, maar niet noodzakelijkwijs op het niveau van een individuele cursus. Wat ons betreft uitgedrukt in ECTS.</p> <p>Als kans zien wij hier dat er gewerkt wordt met flexibele bandbreedtes (ECTS) binnen specifieke themadomeinen, waardoor opleidingen en studenten hun eigen accenten kunnen leggen.</p> <p>Formuleer een baseline (lees: minimumnorm) voor studieduur en -last</p>
	<p>Studieduur en -last praktijkopleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Urennorm behouden, al dan niet met een kwalitatieve norm voor vakgebied en type werkzaamheden; • Geen vertaling naar een urennorm, invulling aan NBA/RPO voor driejarige praktijkopleiding; • Geen kwalitatieve norm voor vakgebieden of type werkzaamheden. 	<p>Er zal iets van een urennorm moeten blijven bestaan naar onze mening. Dit zou eventueel ook in een bandbreedte kunnen (net zoals ECTS zoals hierboven beschreven)</p>

Onderdeel 4 van 5

Paragraaf 3.4

Normering van de eindtermen

	<p>Beheersingsniveau theoretische en praktijkopleiding:</p> <p>CEA sluit met haar kwalificaties aan op het raamwerk dat gangbaar is in het hoger onderwijs. Het gaat om beheersing van de competenties op bachelor en/of masterniveau.</p> <p>CEA stelt per oriëntatie toelatingseisen (minimum) voor praktijkopleiding in aansluiting op het beroepsprofiel.</p>	<p>Geen beheersingsniveaus vastleggen door CEA.</p>
--	---	---

Onderdeel 5 van 5

Paragraaf 3.5

Aandacht voor (brede en diverse) instroom en doorstroom

Doelstellingen	C. Eindtermen die qua normering zodanig ingestoken zijn dat: <ol style="list-style-type: none"> 1. brede en diverse instroom (in de postinitiële fase) wordt gefaciliteerd; 2. er aandacht is voor doorstroom, inclusief 'herintreders' qua studie.
Uitgangspunt	CEA overweegt een minimum set van competenties te beschrijven op basis waarvan een student aan de postinitiële fase van de theoretische opleiding kan beginnen zonder aanvullende deficiënties (instroomprofiel). Dit maakt voor studenten helder waar minimaal aan moet zijn voldaan en belemmert de student niet in zijn keuze van onderwijsinstelling. Opleidingen kunnen op basis van de minimum set een ontwikkelgesprek houden om te bepalen in hoeverre een student al competenties heeft verworven en waar aanvullende ondersteuning nodig is.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hoe kijkt u aan tegen het beschrijven van een minimum set van competenties benodigd om te kunnen starten in de gehele postinitiële fase van de opleiding (dus het theorie- en praktijkdeel)? Welke uitdagingen ziet u daarbij om dit te realiseren? 2. Wat is er volgens u nog meer nodig om een bredere en diverse instroom te faciliteren?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Opleiding
Antwoord	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wij zijn in principe een voorstander van een beschreven minimumset van competenties om te kunnen starten in de postinitiële fase van de opleiding. Wel zou zo'n minimumset (1) ruimte moeten blijven geven aan opleidingen om de opleiding naar eigen inzicht te blijven inrichten en (2) adaptief (bijvoorbeeld binnen bandbreedtes) ruimte moeten kunnen geven aan brede instroom vanuit verschillende profielen. Een eventuele entreetoets (om lacunes in kaart te brengen) zou

Onderdeel 5 van 5

Paragraaf 3.5

Aandacht voor (brede en diverse) instroom en doorstroom

vervolgens instellingsspecifiek moeten zijn (en overigens niet van toepassing op de "eigen" doorstroom); een landelijk gelijke entreetoets zou immers mogelijk wel de doorstroom tussen universiteiten verbeteren, maar niet de bredere instroom ten goede komen.

2. Een (adaptieve) entreetoets en handige schakeltrajecten voor studenten met andere vooropleidingen dan de 'reguliere' vooropleiding. Als er sprake zou zijn van een entree-toets, dan komt zo'n schakeltraject de facto neer op het voorbereiden van studenten met verschillende opleidingsachtergronden en kennisniveaus op die entree-toets.

Indien het aantal eindtermen zou verminderen evenals de hieraan gekoppelde minimale eis voor het aantal studiepunten per vakgebied, zou dit ook kunnen zorgen voor een bredere en diverse instroom.

Op dit moment zijn de eindtermen ingericht naar kernvakgebieden, bedrijfseconomische vakgebieden en overige vakgebieden. Daarnaast zijn er eisen verbonden aan het aantal ECTS-en welke gerealiseerd moeten zijn op al deze vakgebieden. In de herziening van de eindtermen is het goed om te kijken naar de 'overige vakgebieden', is dit allemaal noodzakelijk voor het beroep? Of zou je als accountant toch een fiscalist inschakelen in plaats van tijdens de studie 14 ECTS'en te besteden aan fiscaal recht?